

סמרגד שמעון (סם)

בן יוליאן ולאה. נולד ב־1924 בוינה, בירת אוסטריה. אביו היה פסל, יליד ארצות־הברית שהתישב במרכז אירופה. חינוכו היה על טהרת הלשון האנגלית. כשהשתלטו הנאצים על אוסטריה הצליח לברוח לשווייץ. שם מצא מקלט זמני וניסה לנצל את הזמן להכשרה במקצוע שבחר לו בעתיד: עתונאות. בעזרת המפעל לנוער העולה הועלה בשנת 1940 לארץ. עשה שנתים בחברת־נוער בקבוצת אושה, בעמק זבולון, והתערה בארץ. כשהיה בן 17 „הגדיל“ את גילו בשנה אחת והתגייס לצבא הבריטי. פעם בו רגש נקם עז משנודע לו כי אמו נספתה במחנה־השמדה. במשך 4 שנות שירותו היה בפרס, עיראק, מצרים, צרפת ובריטניה. בשנת 1945 נכנס לאקדמיה צבאית בבריטניה. כששוחרר בשנת 1947 היה בעל דרגת קפטן. זמן־מה חי חיי אורח בירושלים. נתקבל כעובד ב„קול ירושלים“ והרבה לכתוב. נושאו היו — חיי החלוצים ובעיות צבאיות ומדיניות של הארץ.

בצה״ל שימש כמפקד פלוגה. על חשבונו נזקף כיבוש משלט מיס־קרי בדרום־מערב ירושלים, שהביא לידי כיבוש עין־כרם. נפל ביום 14.9.1948. בכפר מלחה, בפעולת־יחיד נועזת, שיצא לקראתה כדי לנקום את נקמת אחיו שנפל בהגנת נגבה [ראה עמוד 75 : באל (סמרגד) לודיג]. הממונה עליו הגדיר את תכונותיו במלים אלו : „היה מפקד נבון, בעל שיקול סקטי בריא, אמיץ מאד, מאומן ביותר, ובעל כושר ניהוג מעולה“. בפקודת המטכ״ל מיום ו' בתשרי תש״י (29.9.1949) הוענק לשמו התואר סרן. הסופרת מולי בן־דויד הביאה את עזבונו לדפוס.

יֵלֶה "סֶדֶר" בְּנֶגֶב

הדרך לחדר-האוכל היתה סוגה בכתובות-סיד "חג שמח". בני-הקיבוץ (רובם בני-הארץ, מן הנוער העובד או חברי תנועת-הצופים שהתאחדו לנקודת התישבות בנגב) עמדו באור-הירח הבורות-הבורות מזהירים כולם בבגדי-מועד. הפעם לבשו כולם חולצותיהם המסרתיות — לבנות או כחולות והקשר הידוע על חזותיהם. הערב היה רווי חג! דומה שאף יללתם הקיבוצית של תנאי-המדבר היתה נסוכה נעימה מיוחדת.

"הקשיבו, הקשיבו!" קרא ביבוש. "קול-הנגב בליל-הסדר!" — אמרה נאה מפיו של הרפתן! והפעמון השמיע את צלוליו השקטים והעמומים והכל נכנסו לחדר-האוכל. איש ואשתו באו שלובי-זרוע; גם הרווקים — לרבות הרווקות — באו והעמידו פנים כמשתעממים כלפי-חוץ כאחד האומר: כל זה על מה ולמה! — אך בנקל אפשר היה לראות כי הם היו מתוחים מבפנים. לא היו משפחות רבות בקיבוץ. כי זו רק שנתו השניה בנגב!

השולחנות סודרו בחצי גורן עגולה, ובאמצעיתה — יוקי וחבר ה"תרבות-ניקים" מִדְשָׁנִים בזהר-השיבותם. על השולחן הועמדו כדי יין, וזֶכְרֹן וריח שוה הושם ביניהם — בהרות אודם מבהיק על פני המפות המזהירות, ואורן הקר של המנורות היה מקפץ בתוכן כשכור. פה ושם שלח מי-שהוא את ידו בגניבה אל קצה-מצה וכן התפזרו פירורים על פני המפה הלבנה. עד כי יוקי, שצריך היה לתת את האות ואת הרשות להתחיל ב"סדר", לא יכול להתעלם עוד מן הכרסום והדעיה בהדר:

"חברים, הבה נתחיל!"

לו שמעתם אותו באמרו זאת! בשל זה בלבד היתה כדאית כל עבודתו בסידור הענינים ובסידור החזרות לקראת ה"סדר" ואף לשמוע את הכינוי "תרבות-ניק" הנזרק מגבוה ברוח לגלגנית, אשר רק בן-קיבוץ מסוגל לה. "חברים, הבה נתחיל!" — לא בקול רם ביותר אמר זאת. כי אם בקול חגיגי-פסחי. הנושא בו מידה נכונה של סמכות שאיננה מגיעה בכל זאת לידי הטלת-מרות ונהיגת-שררה.

ואז פצחו כולם בשיר. מתחילה נשמעה המיה מפה ומשם לאורך השולחנות, כשכל פה מלא מצה; קטעי-שיר נפלטו כנחבאים תחת שבטי מבטיהם של העוסקים בצרכי-תרבות היושבים בראש. אך לא היו רגעים מועטים ונפוצות-השיר נתמזגו, גברו וגאו. נשמעו שירי קבלת-שבת, שירי-נוער, שירי שדה, שירי-שמים, שירים על המים — ואחרי אלה באו שירי פסח, שלעולם לא פגה חשיבותם. "עבדים היינו... ועתה אנו כובשים שוב את הנגב, וכיום שוב אנו יוצאים למלחמה על המדבר". היה בהם בשירים אלה הקול הגא של נוער כובש הנישא אל תוך הלילה. "אנו בונים את הנגב..." היש הכרזה טובה ועזה מהכרזת-אמונים זו על שפתי נוער לוחם בליל-הפסח בקולו הקורא לחופש ולדרור? חלפה רוח-המשובה ה"צברית", עברה קלות-הראש והלשון. הנה נשמעו דברים

כהותם: "אנו בונים את הנגב..." בדמם התנגן השיר, מרדני ואיתן. הם חשו את הדברים בכל הולם שבלבם; הם הרגישו בדברים בכל נימה קדחת שבהותם.

ועתה ל"הגדה": "פתח, הנגב, את ערבותיך הצמאות..." מעברים שונים של חדר-האוכל קרעו קולות מפוזרים את האויר בקצב כדוד, ואיש איש סיפר מקצת מן הסיפור. בני-קיבוץ היו אלה שקראו מדבריו של איכר-חרון, וקולותיהם היו נקיים מסלסולי-אמנות; בלתי-אומנים ופשוטים היו הקולות, אשר צלילי-הבגרות טרם הגיעו לנימתם העמוקה — ועם כל זה היה השיר נאדר. מתוחים ישבו, עיניהם בהירות ומשולהבות ואזניהם נטויות ל"הגדה" שלהם, מקשיבות לעצמם: ואז תם הכל ונשלם. לרגע קל השתררה דומיה בחדר, דומיה כה עמוקה עד שאפשר היה לשמוע כמעט את רחף כנפי-מחשבותיהם. כשהן מנסרות ומרפפות סביב אותה מלה אחת: "הנגב". הרים יוקי את כוסו והשקיע מבטו ביין. אז חיך, נשא עיניו ואמר חרש:

"לשנה הבאה בנגב פורח!"

החברים נאנחו, ישבו בהסיבה, חייכו זה אל זה והרגישו כי רווח להם. ושוב פצחו בשיר, אך הפעם בקול אחר. לא במתיחות ובהתרגשות ובהתמרדות — כי אם קלות ועליונות שרו, כשהם מושכים משיכת-יתר את הצלילים הגבוהים ומקשיים בכוסותיהם לקצב-השיר.

פה ושם לאורך השולחנות, נשמעו צלוליו מזלגותיהם של בני-הקיבוץ הרעבים בהקישם בכוסותיהם אגב שפיוף רגליהם ברצפה. נשמעו קולות חנוקים: "רעבים! רעבים!" "המרק והקניידלאך!" — עד שיוקי התישב בדעתו ונתן את הצו. אלה היו מעדני-מלך! סעודת-פסח ממש! כופתאות ודגים, חרסות וביצים ו"שאר ירקות" כסדרם וכהלכתם.

"לחיי הקיבוץ!" אמר אחד בשעת-שתיה.

"לחיי הנגב!" ענה שני לעומתו ושוב שתו הכל.

"לחיי פטרושקה פרתנו", קרא שלישי לביבוש והכל שתו בשלישית וצחקו.

שירים פרצו פה ושם למקוטעין.

ואחד הבחורים קם על רגליו כשהוא חג ונע:

"חברים!" קרא. "הלילה אני נכנס לברית-נישואין! הלילה אני נושא לי את הנגב!" — הוא הרים את כוסו — "לחיים!" הכל צחקו. חבורה קמה וסחבה החוצה את החתן התג-והנע ותקעו את ראשו מתחת לברז.

"חברים!" התיו הלה מים על סביביו. "חברים, מה אתם עושים?" שאל בגאווה רבה ובשכרות יתירה.

ואז יצאו במחול-ההורה. לא היתה כהורה הזאת. הורה של הנגב. בחדר-האוכל התחילו בה אך לא היו רגעים מועטים והמעגל גדל ויצא אל החולות שבחוץ. הם רקדו מתוך החלטה נחושה שאיננה יודעת ליאות.

"אנו נבנה את הנגב — — —"

והשירה נישאה על גלי-הרוח על פני המדבר ושלחהבה את הלילה באש של קצב מרתק.

היה זה קולו של תג-הדרור בערבות-הנגב.

לא שמו החיילים לב לכל אלה. אבל כעבור שעה קלה החליט אחד מפרחי־הקצינים, הקופצים תמיד בראש מתוך נכונות לשרת, כי הנה יש לו צורך במדליה למען יוכל לכתוב עליה לבחורתו. הוא אמר לנהוג ביד רמה באֵלה הטרוריסטים הקטנים וכוונן את רובהו — חפץ גדול, חדש ומבריק זה! — ופקד על אנשיו לכדן את רוביהם־הם: אין לדעת מה זומם לבם של יהודים אלה, קטנים או לא קטנים, ואין לזלזל בסכנות! דבר זה שם קץ למשחק־החמורים, רוני התקצף ופלט מלת־גנאי ובשכר זה כבדוהו במהלומה נאה על קדקדו בקת של רובה. הוא הובהל לבית־החולים — אבל הוא את ה„דוקא“ שלו אמר!

והנה בצי הגוצה והצנומה, זו בעלת חנות־המכולת בעיר חשוכת כבוד במאה שערים מאחורי גדר־התיל. היא מבינה באותיות המרובעות — אבל אין האנגלית שגורה בפיה. לאמיתו של דבר, מימיה לא שאפה לכך. והנה, ביום הרביעי לעוצר זה נתקצפה בצי: חנות נאה לה באיזור החפשי ואילו היא איננה יכולה להגיע אליה. המטבעות שבגריבה חדל להצטלצל. היא חשבה על לקוחותיה והחליטה, כי מחובתה לדאוג להם: חייבת היא להוסיף למכור להם את מליחיה ותפוחיה ושאר צרכיהם. חגרה סינרה והתיצבה בפני אחד החיילים ופלטת קצרות: „Me — grocery“ *

מלה זו — grocery — לא יצאה מפיה חלקות וקשה היה לפענחה בשמיעה, אבל מה איכפת לה? היא חזרה על דבריה לא פעם וסברה, כי אין לו לחייל אלא לדעת זאת ולהבין, שהרי הדבר פשוט: Me — הרי זו בצי; grocery — הרי זו חנות־המכולת שלה. הנה היא בצי פה בפנים ואילו חנותה היא שם מחוץ, ומרצונה העז להגיע לשם. וכי מי לא יבין מה כוונתה? היא חזרה על דבריה, סלסלה בלשונה, הרימה והשפילה את קולה לכל מלוא־הסולם והעירה את חמת־החייל. קולה נעשה צרחני עד שכמעט לא דמה לקול אדם. תפש החייל ברובהו — אך לא, הוא רק העביר את בצי לצד השני של גדר־התיל לקצין אחד. בצי נשאה מדברותיה גם לפניו, ובהגיעה לכך דמתה לשממית זועמת בעלת פרצוף אדום:

„Me grocery!“ התריסה בצי בפני הקצין באש חפוזה. הלה פנה לה עורף. (הלא מובן: רק כדי להציל נפשו!) ובצי — פניה לחנותה כשקומתה זקופה. ורץ לו לדוב, כובס; משה שמו. הוא אוסף את כל הטעון כביסה בירושלים כולה ומחזיר הכל נקי. גם הוא גר במאה שערים. ואף הוא בשואפים לצאת. חייב אדם לאכול, הלא כן? וצאצאי־משה הם כחול אשר על שפת־הים, ואשה לו למשה... מילא, כל הממעט דברים הרי זה משובח! מה עשה? ניגש לחייל ואמר לו, כי הוא מחוייב לצאת, כך־סתם. בידידות. אולי יבוא יום ויכבס לו את כתנותיו בתשלום מיוחד. תקע לו לחייל עשרים וחמשה גרוש והחייל העלים עין לשעה קלה. בעל־גוף הוא משה, גיגית גדולה וכרסנית — אך בתוך שתי דקות נמצא מעבר לגדר. עד כאן טוב ויפה — חשב לו משה. תשב לה רבקה אשתו מאחורי־הגדר ותעלה את גירת־

• אני — מכולת.

„לא יודע הרבה על מצב צבאי, כמו שאַתם קוראים לזה.“ אמר לי דוב הגברתן בהעלותו וזכרונות על אותם הימים. „אני והחברים קראנו לזה המאסר הגדול. כי כך היה ואין ספק כי כך היה. כמובן, הבדל קטן. הולך־בטל, למשל, מסתבך ומוצא עצמו במשטרה. כך־סתם, בלי סיבה מיוחדת, רק מפני שהוא הולך בטל. הוא לא צריך לדאוג בינתיים למה נאכל, כי הממשלה דואגת לקיבתו. מובן, זה לא כמו שהבחורה מכינה, אבל אפשר להיות. אבל מה קרה לנו? אנחנו משלמים מסים, לא? ואיך משלמים! באה הממשלה ואוסרת אותך ואתה צריך עוד למצוא מצלצלים כדי להשיג מזונות. אנשים כמוני, אנחנו הפועלים, המקבלים את המעטפה פעם בשבוע ומוציאים את הרוב מה שיש בה ביום הראשון — אנחנו קבורים באדמה!“ הוא תקע מבטיו בי מתחת לגבותיו העבותות והמצילות על עיניו. „אין עבודה — אין כסף — אין אוכל!“ אמר לבסוף, ולשם הדגשה טפח בידו השטוחה על השולחן.

ואמנם כך בדיוק היה הדבר. בתי־החרושת עמדו דום, הבנקים היו סגורים, התחבורה שותקה, האשפה נערמה ערימות ערימות ורוב מנקי־הרחובות ישבו להם מאחורי גדר־התיל. ועוד רבים היו הדברים שהושבתו בעוצר: בתי־ספר, בתי־תיאטראות, קונצרטים, ביקורים, תחרויות־כדורגל. אתה צוחק, מה? התזכור מה שאמרנו מנהיגי־הבריטים בזמן המלחמה לעמם ולעולם כולו, בשעה שהכל חשבו שהם לא ידעו כי הם נחלו מפלה? וגם היהודים אמרו את ה„דוקא“ שלהם. מלה חשובה היא זו באוצר־לשונו של עם לוחם. „דוקא“ — למרות זאת ומפני זאת; כן, דוקא מפני זה אמרו הבריות כאן שיש צורך בכל כדי לתת טעם לחיים. הם אף שיחקו בכדורגל כשנינתה להם ההזדמנות!

לו שמעת את דוב מדבר על כל אלה! בחור טוב הוא דוב זה, גדל־גוף וגדל־לב! פניו קשים ואומרים זוקן ונדמה לך תמיד כאילו הוא מביט בך מבעד לקדרותה של סופת־רעמים. אבל, האמינה לי, כי אין בכך כלום: דוב לא יגע לרעה באיש. אלא אם כן נאלץ לעשות זאת. הוא סיפר לי הרבה על המצב באותם ימי־עוצר.

„ימי פורים היו אז — ימי צהלה ושמחה ליהודים על המן, רשע אחד מלפנים שרצה להרוג ולאבד ולהשמיד את העם כולו. באביב דאשתקד שרפו הילדים את דמותו וגם אכלו אזני המן כמנהג מתוך תאוה יתירה. כך אמרו הם את ה„דוקא“ שלהם. בנת?“

דוב סיפר לי על רוני הקטן שנכלא מאחורי גדר־התיל לשם „סריקה“ יחד עם עוד שלוש מאות גברים. גם אברהם־מ' הזקן היה שם, הוא וקביו עמו; בן שבעים האיש — אני משער לעצמי איזה טרוריסט קנאו ונוקם יכול זה להיות! הם נכלאו כן בעמידה בשמש במשך שש שעות. אברהם־מ' הזקן ורבים אחרים נבלו־דהו בחמסין הלוהט, ורוני — נמאס לו העניין והוא גם אמר כן בפה מלא. היתה לו דרך משלו להסביר משהו לזולתו כדי שזה יבין, גם אם הוא עצמו לא היה אלא „שרץ“ קטן שהיה ראוי למנה הגונה של מלקות מפעם לפעם. קם ואסף את החבריה הצעירה וסידר משחק של חמורים. הילדים דהרו הנה והנה והכל שכחו את קיר־החרוץ. מתחילה

מכונת־היריה לא פוסקת מן ה־ט־ט—טררר שלה, אבל אתה
 ממשיך לצחוק. אם לא אפשר להתפוצץ?
 ואמנם צדק דוב. דרוש אומץ מלוא־הלב כדי להתיצב
 בצידם של „גבורים קטנים” גדולים אלה — בצידם של רוצי
 ובצי ומשה ודומיהם, בני־האון אשר לא ידעו יאוש באמרם
 „דוקא” זה שלהם אשר בו בטחו כי נצח ינצחו!

קללותיה; מה איכפת לו? אבל ייתכן שהחייל היה עושה
 מה שעשה בפחות? עוד ישוב ויעיין בדבר.
 כשדוב סיפר לי על זה האחרון לא פסק מצחוק לעצמו:
 „משה הוא בחור כארז” — חזר ואמר.
 „שמעני,” אמר אלי אחר זמן, כשפניו קרובים לשלי.
 „צריך לצחוק ולצחוק. זה העיקר. הצפירה צורחת באזעקה.

כֶּךָ הוּא אֶצְלָנוּ

לדמותו של הנוער שלנו

בחורינו אינם בורחים לעולם. הם צועדים לקראת עמדות האויב היורקות אש, הם יוצאים בזחילה אל תוך הבלמה הלילית, אל תוך איזור ההפקר יצוק המות; הם עומדים איתן בעמדות המגן; הם מתנדבים לעבודות סכנה בזריות אשר יש והיא מדהימה גם את מפקדם. חיילים הם ללא מדים, שלא על מנת לקבל שכר, בלי ההוד התפל הזורע אור לפעמים על חיי אישה צבא. גמולם טמון בהכרתם, כי הם עושים את שלהם ומשכילים לעשותו.

כן, בחורינו — ובחורותינו — טובים הם. הם קורצו מחומר קשה והם יודעים זאת והרבה מבטחונם העצמי יונק משרשיה של ידיעה זו. אמנם יש לנו נחשלים ומשתמטים, אבל הסביבה והרמה הכללית הגבוהה הנדרשת מרוב הבחורים מקשים עליהם להיות נחשלים יותר מאשר לצעוד בשורה עם כל השאר. וכן הם עושים; הם סובלים, הם חורקים שן — אבל הם ממלאים את החובה.

אין ספק, כי רוב האומות מוסרות דין וחשבון טוב על עצמן בעת שגורלן נתון על כפות המאזנים. אבל יש הבדל. מאז התחלנו אנחנו במפעל זה של בנין ארץ מחדש, — ארץ שהפכה להיות שוממה וצחיחה בגלל הרקבון שנוצר בידי אדם, — מפעל זה של עיצוב דמות חדשה לאומה — מאז אנו עומדים במערכה, מלחמה לנו בטבע ובאדם; בשרירינו נלחמנו ובמוחותינו, בעזרת החוק ונגדו — אבל תמיד מתוך צדק ומשימה חשובה וכבירה לפנינו.

כך הוא אצלנו. אנו נלחמים כל הדרך ויודעים על מה ולמה. ואין בחורינו עשויי פלדה; לא ולא! הם בשר ודם וכלולים להיפצע ככל אדם, וכל הטוען, כי אין בהם נשמה ובכל זאת הם עומדים למעלה מכל אדם, אינו אלא תועמלן איל. ואף זאת: אין הוא נוהג כלפיהם ביושר. אם יש בו באדם כדי להיות גבור ללא מאמץ כלשהוא, הרי אין הוא ראוי להערצה כי אם לאיאימון. אם יש מי שאוהב חיי צבא וכל הכרוך בהם — זאת אומרת, לרוב: הריגת הזולת וגם סכנת נפילתו — מוכן אני להתערב, כי משהו איננו כשורה בנפשו. בכל אופן, אדם כזה חורג ממסגרתנו זו.

אם בחורינו לוחמים, הרי הם עושים כן מפני שהם חייבים ללחום — מפני שאנו חייבים ללחום — מפני... מפני שכך צריך להיות אצלנו. אין הם יכולים לאכזב את עצמם, — את אלה שסבלו וחלמו בעבר ומתו בסבלותיהם; את אלה

המקווים כיום בכל מאוד לבם הדווי; וכן גם את אלה בני העתיד אשר טרם נולדו — למען לא ידעו לעולם את היסורים המהווים את מרבית תולדותינו. אנו מכירים ויודעים היטב מה נתון בסכנה, אבל אנו משאירים את הדברים הגבוהים לבאים על שכר להגם השופע. ואם יש בתוכנו שאינם חוזרים לבסיסם ולחיקי משפחותיהם, הנופלים בקרב — הלא כך הוא אצלנו! ואשר לאהבת חיים כאלה — לא ולא ולא! הנני ואמנה למה נתונה אהבת בחורינו: הם אוהבים כדורגל, קולנוע, ספורט; הם אוהבים להמשיך ולהעמיק בלימודיהם, להתקדם בדרך חיייהם אשר תכננו לעצמם ואשר בה בחרו; הם אוהבים את חברותיהם ואת בתי הוריהם; הם אוהבים לעבוד את האדמה, לנהוג בטרקטור, להעמיק בתלם, ללגום מנשימה ירקתה של האדמה לפני הגשם ולאחריו; הם אוהבים להשתובב, להקים המולה ולעשות מעשי נערות ויש שדעתך מיטרפת עליך בחשבך, כי מפלצת גדולה ושחורה זו, הקרויה מלחמה, באה וקופדת לפתע את חוטי חיייהם של בני אדם. פתאום ובבת אחת עליהם למשוך את ידם מכל מה שהם אוהבים, להתמסר למה שנקרא במליצה „צורך האומה“. אך מפלצת זו קיימת ואנו ראינוה פנים במשך הרבה שנים.

ו„צורך האומה“ הוא ההופך את בחורינו לאנשי צבא מרצונם או שלא מרצונם; הוא המחייב אותם לרצות מתוך הגנה עצמית — ואהה! — ליפול חללים, כשהגורל רעהיך גוזל מהם חיים שיכלו לחיות, תענוגות שיכלו להיות שלהם, צחוק ודמעה, ששון ויגון אשר יכלו להיות מנת חלקם — אילו... כיום שומה עליהם, על בחורינו, להיות אנשי צבא, לוחמים; ובהתבוננך בהם בפעולתם אתה מתמלא רגשות גאווה, גאווה רבה, וגם תוגה, תוגה רבה. לא רק שאתה רואה את דמם ניגר ואת חיייהם נקפדים; אתה רואה גם את התנאים שבהם הם מחויבים ללחום, אתה רואה את הטעויות הנעשות מפני שמימיהם לא היתה להם ההודמנות להיכון כראוי לקראת מבחן נעלה זה. אתה רואה את המחיר הניתן בגלל טעויות אלו וגוש עולה וצף בגרונך, גוש של תרעומת וחרון. היתה פעולה קרבית ולבחורים שהשתתפו בה לא היה בלתי אם נסיון מועט, אך מעט מן הידיעות הדרושות, מקצת מאותה תנועה רפלקסית אינסטינקטיבית, הבאה מאליה, המתורגלת על ידי אימונים מרובים. ובכל זאת לחמו; הם החזיקו מעמד וצעדו קדימה בשעה שהיו חייבים לצעוד קדימה, ישר לתוך מטר אשו של האויב. הם היו אחוזי מורא, אך הם התנהגו באופן שלבך נתמלא ענוה, הודיה וגאון. התבין? כך הוא אצלנו, כך צריך להיות נלא — — —